

14 Μαΐου, 1993

[ΠΙΚΗΣ, ΝΙΚΗΤΑΣ, ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΙΔΗΣ, Δ/στές]

ΑΛΗΘΕΙΑ ΕΚΔΟΤΙΚΗ ΕΤΑΙΡΕΙΑ ΛΤΔ.,

Εφεσεΐοντες,

ν.

ΑΝΔΡΕΑ ΝΙΚΟΛΑΟΥ,

Εφεσίβλητου.

(Πολιτική Έφεση Αρ. 8000)

Αποζημιώσεις — Λιβελλογράφημα σε εφημερίδα με κυκλοφορία 4.500 φύλλα — Απολογία, αλλά όχι άνευ όρων και χωρίς απόσυρση του δημοσιεύματος — Ποσό ΛΚ 1.000 σαν αποζημιώσεις δεν θεωρήθηκε υπερβολικό από το Εφετείο — Περιστάσεις υπό τις οποίες το Εφετείο επεμβαίνει στην επιδίκαση αποζημιώσεων σε υποθέσεις αστικών αδικημάτων και ιδίως σε υποθέσεις λιβέλλου.

5
10
15
20
25

Στην έκδοση της εφημερίδας “Αλήθεια” της 14/12/86, που εκδίδεται από την εφεσεΐουσα, δημοσιεύθηκε λιβελλογράφημα εναντίον του εφεσίβλητου, σε περίοπτη θέση και με κτυπητά γράμματα. (Το πλήρες κείμενο του λιβελλογραφήματος φαίνεται στην απόφαση του Δικαστηρίου). Ο εφεσίβλητος ήταν ανώτερος δασονόμος με μακρά υπηρεσία στην δημόσια υπηρεσία. Ενώπιον του πρωτόδικου Δικαστηρίου η εφεσεΐουσα αρχικά πρόβαλε τις υπερασπίσεις, i) ότι το δημοσίευμα δεν αναφερόταν στον εφεσίβλητο, ii) ότι το περιεχόμενο του ήταν αληθές, και iii) ότι οι κρίσεις που περιέχονταν σε αυτό αποτελούσαν εύλογο σχόλιο για θέμα δημοσίου ενδιαφέροντος. Κατά την ακρόαση όμως η εφεσεΐουσα απόσυρε τις υπερασπίσεις αυτές, παραδέχθηκε ότι το δημοσίευμα αποτελούσε λιβελλογράφημα και εξέφρασε την λύπη της για την ταιλωπυρία που τυχόν προκάλεσε στον εφεσίβλητο το δημοσίευμα. Το πρωτόδικο Δικαστήριο, αφού επισήμανε ότι η πιο πάνω δήλωση της εφεσεΐουσας δεν αποτελούσε απολογία άνευ όρων, ούτε συνιστούσε ανάκληση του δημοσιεύματος, επιδίκασε υπέρ του εφεσίβλητου σαν αποζημιώσεις ποσό ΛΚ 1.000. Κατ’ έφεση, η εφεσεΐουσα ισχυρίστηκε ότι το ποσό αυτό ήταν, υπό τις περιστάσεις, υπερβολικό.

Αποφασίσθηκε ότι:

- (α) Βάσει τις Νομολογίας το Εφετείο επεμβαίνει στον καθορισμό των αποζημιώσεων από το πρωτόδικο Δικαστήριο μόνο σε δύο περιπτώσεις: i) όπου διαπιστώνεται εσφαλμένη καθοδήγηση του πρωτόδικου Δικαστηρίου ως προς τις αρχές που διέπουν τον καθορισμό των αποζημιώσεων, ή ii) όταν το ποσό των αποζημιώσεων είναι έκδηλα υπερβολικό ή ανεπαρκές υπό το φως των περιστατικών της υπόθεσης ώστε βάσιμα να καταφαίνεται ότι δεν μπορούσε να επιδικαστεί από οποιοδήποτε πρωτόδικο Δικαστήριο επιφορισμένο με τον καθορισμό του. 5 10
- (β) Ιδιαίτερα στην περίπτωση των αποζημιώσεων για δυσφήμιση, η προσέγγιση του Εφετείου είναι ακόμα πιο περιοριστική, επεμβαίνοντας μόνο σε πολύ εξαιρετικές περιπτώσεις, όπου κρίνεται ότι το ποσό συνιστά καθ' ολοκληρία εσφαλμένη εκτίμηση της ζημιάς που υπέστη ο δυσφημισθείς. Στην προκειμένη περίπτωση, τίποτα δεν είχε καταδειχθεί που να δικαιολογούσε την επέμβαση του Εφετείου. 15

Η έφεση απορρίφθηκε με έξοδα.

Υποθέσεις που αναφέρθηκαν: 20

Constantinides v. Koureas (1978) 1 C.L.R. 139·

General Press Agency v. Christofides (1981) 1 C.L.R. 190·

Saveriades v. Georgiades (1982) 1 C.L.R. 574·

Davies v. Powell Duffryn [1942] A.C. 601·

Nance v. British Columbia Electric Ry. [1951] A.C. 601· 25

Associated Newspapers v. Dingle [1964] A.C. 393.

Έφεση.

Έφεση από την εναγόμενη 1 κατά της απόφασης του Επαρχιακού Δικαστηρίου Λευκωσίας (Αρτέμης, Π.Ε.Δ.) που δόθηκε στις 14 Οκτωβρίου, 1989 (Αρ. Αγωγής 37/87) με την οποία διατάχθηκε να πληρώσει το ποσό των £1.000 για λιβελλογράφημα. 30

Χρ. Πουργουρίδης, για τους Εφεσείοντες.

Χρ. Κιτρομηλίδης, για τον Εφεισίβλητο.

Cur. adv. vult.

ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ: Την απόφαση του Δικαστηρίου θα δώσει ο Δικαστής Γ. Μ. Πικής.

- 5 ΠΙΚΗΣ, Δ.: Το μοναδικό θέμα που τίθεται προς εξέταση με την
ειδοποίηση έφεσης είναι το ύψος των αποζημιώσεων που επιδικά-
στηκαν στον εφεισίβλητο για το λιβελλογράφημα εις βάρος του που
δημοσιεύτηκε στην έκδοση της εφημερίδας ΑΛΗΘΕΙΑ της
10 14/12/86, η κυκλοφορία της οποίας, όπως έγινε παραδεκτό, ανε-
σχόταν κατά το χρόνο εκείνο σε 4,500 φύλλα την ημέρα. Το Δικα-
στήριο επεδίκασε αποζημίωση £1.000,-, ποσό το οποίο κρίνεται
από τους εφεσεύοντες ως υπερβολικό και για το λόγο αυτό επι-
15 διώκεται ο παραμερισμός της απόφασης. Όπως και το πρωτόδικο
δικαστήριο έτσι και εμείς θα αρχίσουμε με την παράθεση του δη-
μοσιεύματος που οι εφεσεύοντες, οι εκδότες και διανομείς της εφη-
μερίδας ΑΛΗΘΕΙΑ, παραδέχτηκαν ενώπιον του πρωτόδικου δι-
καστηρίου ότι συνιστούσε δυσφήμιση για τον εφεισίβλητο:-

“Ο “ΝΟΝΟΣ” ΤΟΥ ΣΤΡΟΒΟΛΟΥ.

- 20 Είναι δημόσιος υπάλληλος. Είναι του ΔΗΚΟ και έχει γερές
“πλάτες”. Και μετατράπηκε σε “Νονό” του Στροβόλου. Εκβιά-
ζει όσους αντιδρούν στα καπρίτσια του και τους απειλεί με
εξόντωση. Διατάζει ακόμα και αυτήν την αστυνομία Στροβό-
λου και την στέλλει να καταγγέλλει πολίτες που δεν του γου-
25 στάρουν, μόνο και μόνο γιατί οι πολίτες αυτοί αρνήθηκαν να
ικανοποιήσουν τα βίτσια του.

- Ένα συγκεκριμένο παράδειγμα: Πολίτης του Στροβόλου
έδωξε το “Νονό” από το μαγαζί του γιατί έβρισε χυδαία τη γυ-
ναίκα του. Και του είπε να μην ξαναπατήσει στο μαγαζί του.
“Θα σε καταστρέψω” του είπε ο “Νονός”. Τόπε και τόκανε. Κά-
30 θε λίγο και λιγάκι διατάζει, να διατάζει, την Αστυνομία Στρο-
βόλου και αστυνομικοί πάνε και λαπορτάρουν τον πολίτη για
ένα μικρό και ασήμαντο παράπτωμα, που το κάνουν ΟΛΟΙ
όσοι έχουν καταστήματα. Αν η Αστυνομία Στροβόλου αρνηθεί
να υπακούσει στο “Νονό”, πέφτει η απειλή “Θα το αναφέρω
35 στο φίλο μου τον υπουργό Εσωτερικών. Εγώ είμαι κουμπάρος
του Κυπριανού”.

Ο εν λόγω ταλαιπωρημένος πολίτης καταγγέλθηκε μέχρι τώρα γύρω στις 20 φορές. Δυο-τρεις περιπτώσεις που πήγε δικαστήριο “έφαγε” πρόστιμο 40 λίρες για την κάθε υπόθεση. Έτσι, όταν δικαστούν όλες οι υποθέσεις του, θα πληρώσει πρόστιμο γύρω στις 800 λίρες. Και μόλις τα βγάξει πέρα με το μαγαζάκι του, για να θρέψει την οικογένειά του. 5

Και κάτι άλλο όμως. Ο “Νονός” κάθε λίγο και λιγάκι τηλεφωνεί στο σπίτι του πολίτη και ενοχλεί. Ενοχλεί εκβιαστικά. Κυρίως τη γυναίκα του. Ο πολίτης για να τον αποφύγει άλλαξε τρεις φορές μέχρι τώρα τον αριθμό του τηλεφώνου του. Και τον έχει ΑΠΟΡΡΗΤΟ. Όμως, ο “Νονός” με τρόπο που μόνο ο ίδιος γνωρίζει, μάθαινε πάντα τον αριθμό. 10.

Η Προστασία του Πολίτη κατέχει όλα τα στοιχεία, και παρακολουθεί το θέμα. ΚΑΙ ΘΑ ΕΠΑΝΕΛΘΕΙ”

Το δυσφημιστικό κείμενο δημοσιεύτηκε σε περίοπτο μέρος της εφημερίδας και με τρόπο που απέβλεπε να προσελκύσει την προσοχή των αναγνωστών της. Ενώ τα άλλα κείμενα της ίδιας σελίδας της εφημερίδας είχαν εκτυπωθεί σε άσπρο πλαίσιο με μαύρα γράμματα το επίμαχο δημοσίευμα τυπώθηκε με άσπρα γράμματα σε μαύρο πλαίσιο. Για να εκτιμηθεί η σημασία του λιβέλλου και να αποτιμηθούν οι επιπτώσεις του πρέπει να γίνει αναφορά και στο άτομο του δυσφημισθέντα. Ο εφεσίβλητος ήταν Ανώτερος Δασονόμος με μακρά υπηρεσία στη δημόσια υπηρεσία. Το πρωτόδικο δικαστήριο αποδέχτηκε τη μαρτυρία του ότι ως αποτέλεσμα του δημοσιεύματος οι γνωστοί του έδειξαν αποστροφή προς το άτομο του. Το εύρημα αυτό δεν αμφισβητείται με την έφεση. 15
20
25

Βάσει της νομολογίας παρέχεται πεδίο στο Εφετείο να επέμβει με τον καθορισμό των αποζημιώσεων από το πρωτόδικο δικαστήριο μόνο σε δύο περιπτώσεις:-

- (α) Όπου διαπιστώνεται εσφαλμένη καθοδήγηση (του πρωτόδικου δικαστηρίου) ως προς τις αρχές που διέπουν τον καθορισμό των αποζημιώσεων, θέμα που δεν εγείρεται σ’ αυτή την έφεση. Δεν αμφισβητείται ότι το πρωτόδικο δικαστήριο προσέγγισε τον καθορισμό των αποζημιώσεων καθοδηγούμενο από τις ορθές αρχές δικαίου και έλαβε υπόψη όλους τους παράγοντες που επενεργούν στον καθορισμό του ποσού των αποζημιώσεων. 30
35
- (β) Όταν το ποσό των αποζημιώσεων είναι έκδηλα υπερβολικό ή ανεπαρκές υπό το φως των περιστατικών της υπόθεσης

ώστε βάσιμα να καταφαίνεται ότι δεν μπορούσε να επιδικασθεί από οποιοδήποτε πρωτόδικο δικαστήριο επιφορτισμένο με τον καθορισμό του. (Βλ. *Constantinides v. Koureas* (1978) 1 C.L.R., 139, *General Press Agency v. Christofides* (1981) 1 C.L.R., 190, και *Saveriades & Others v. Georghiadis* (1982) 1 C.L.R., 574).

5

10

15

Η προσέγγιση των αγγλικών δικαστηρίων ως προς την αναθεώρηση από το Εφετείο των αποζημιώσεων για δυσφήμιση που επιδικάζονται από Δικαστή χωρίς τη συμμετοχή ενόρκων είναι ακόμα πιο περιοριστική. Δικαιολογείται ο παραμερισμός του ποσού το οποίο απονεμήθηκε μόνο σε πολύ εξαιρετικές περιπτώσεις όπου κρίνεται ότι το ποσό συνιστά καθ' ολοκληρία εσφαλμένη εκτίμηση της ζημιάς την οποία υπέστη ο δυσφημισθείς. (Βλ. GATLEY ON LIBEL AND SLANDER, 8th Ed., p. 624, para. 1521 - *Davies v. Powell Duffryn* [1942] A.C. 601, *Nance v. British Columbia Electric Ry.* [1951] A.C. 601, και *Associated Newspapers v. Dingle* [1964] A.C. at p. 393). Ακόμα πιο περιοριστική είναι η προσέγγιση του Εφετείου στην αναθεώρηση της αποζημίωσης για δυσφήμιση όπου αυτή καθορίζεται από του ενόρκους. (Βλ. GATLEY (ανωτέρω), para. 1515).

20

Ο κ. Πουργουρίδης πρόβαλε δύο ουσιαστικά λόγους που κατά την εισήγηση του δικαιολογούν την παρέμβαση του Εφετείου για τη μείωση των αποζημιώσεων:

25

30

35

Την εσφαλμένη εκτίμηση της απολογίας στην οποία είχαν προβεί οι εφεσεύοντες κατά τη δίκη. Η απολογία έγινε μετά την εγκατάλειψη των διαζευκτικών υπερασπίσεων, (α) ότι το δημοσίευμα δεν αναφερόταν στον εφεσίβλητο, (β) ότι το περιεχόμενο του δημοσιεύματος ήταν αληθές, και (γ) ότι οι κρίσεις που περιέχονταν αποτελούσαν εύλογο σχόλιο για θέμα δημοσίου ενδιαφέροντος. Η δήλωση έγινε μετά την κατάθεση της μαρτυρίας του εφεσίβλητου και είχε ως εξής: “Στο παρόν στάδιο θα ήθελα να αναφέρω στο δικαστήριο σας ότι οι εναγόμενοι αναγνωρίζουν ότι το επίδικο δημοσίευμα είναι δυσφημιστικό για τον ενάγοντα και προσφέρουν απολογία ως εξής: ότι το δημοσίευμα υπήρξε δυσφημιστικό για τον ενάγοντα και εκφράζουν την λύπη τους για την ταλαιπωρία που τυχόν αυτό να τους προκάλεσε.”

Το πρωτόδικο δικαστήριο επεσήμανε ότι η απολογία δεν ήταν άνευ όρων ούτε συνιστούσε ανάκληση. Η απολογία περιοριζόταν στην έκφραση λύπης για την ταλαιπωρία που τυχόν προκλήθηκε στον εφεσίβλητο από το δημοσίευμα.

Κρίνουμε ότι το πρωτόδικο δικαστήριο ορθά ερμήνευσε την απολογία των εφεσειόντων. Η εκφρασθείσα κατά την έφεση προθυμία τους να προβούν σε δημόσια απολογία στην εφημερίδα ΑΛΗΘΕΙΑ δεν πληρώνει το κενό. Η δικαιοδοσία του Εφετείου περιορίζεται στην αναθεώρηση της εφεσιβαλλόμενης απόφασης. Οι αρχές του δικαίου ως προς την επίδραση της απολογίας, ανάλογα με τη φύση της, στον μετριασμό των αποζημιώσεων εξηγούνται με σαφήνεια στην πρωτόδικη απόφαση. 5

Η απολογία έχει διπλό σκοπό:-

- (α) να αμβλύνει τα τραυθέντα αισθήματα του δυσφημισθέντα, και 10
- (β) να επανορθώσει σ' όποιο βαθμό είναι δυνατό τη ζημία που προκλήθηκε με το δυσφημιστικό δημοσίευμα στην υπόληψη του ενάγοντα και ν' αποκαταστήσει τη φήμη του στον κοινωνικό χώρο. Η ανάκληση του δημοσιεύματος και η κοινοποίηση της στον κύκλο των ατόμων στον οποίο είχε δημοσιευθεί ο λίβελλος αποτελούν το κύριο γνώρισμα της ουσιαστικής απολογίας. (Βλ. GATLEY, παρ. 1172) 15

Ο δεύτερος λόγος για τον οποίο επιδιώκεται ο παραμερισμός της πρωτόδικης απόφασης έχει γενικό χαρακτήρα και αποβλέπει στην ανατροπή της πρωτόδικης απόφασης με έρεισμα το εξ αντικειμένου υπερβολικό του ποσού των αποζημιώσεων. Γνώμονα για την στοιχειοθέτηση της υπερβολής αποτέλεσε το ποσό των αποζημιώσεων που εγκρίθηκε από το Εφετείο στην *Constantinides v. Koureas* (1978) 1 C.L.R. 139. Σε εκείνη την υπόθεση το Εφετείο ενέκρινε το ποσό των £600,- για σοβαρή δυσφήμιση του ενάγοντα, δικηγόρου, η οποία όμως είχε κοινοποιηθεί σ' ένα μόνο πρόσωπο. Έστω και αν αναπροσαρμόσουμε, εισηγήθηκε ο κ. Πουργουρίδης, το ποσό των αποζημιώσεων στην *Constandinides* στα σημερινά δεδομένα της αξίας του χρήματος, σύγκριση του με το ποσό που επιδικάστηκε αποκαλύπτει το υπερβολικό των αποζημιώσεων σ' αυτή την υπόθεση. 20 25 30

Ο δικηγόρος του εφεσίβλητου υποστήριξε ότι το ποσό των £1.000,- όχι μόνο δεν είναι υπερβολικό αλλά εξωφρενικά χαμηλό. Του υποδείχθηκε ότι δεν ασκήθηκε αντέφεση οπότε αν δεν είναι παραδεκτές εισηγήσεις που θα μπορούσαν να προβληθούν μόνο στο πλαίσιο αντέφεσης για την αύξηση του ποσού των αποζημιώσεων λόγω έκδηλης ανεπάρκειας. 35

Με το δημοσίευμα αποδίδονται στον εφεσίβλητο σειρά εγκληματικών πράξεων οι οποίες προσλαμβάνουν τη μορφή μεγάλου σκανδάλου ενόψει της ιδιότητας του ως δημόσιου υπαλλήλου και των δε-

5 σμών του με το ΔΗ.ΚΟ. τους οποίους εκμεταλλευόταν για συγκαλύψη των επαίσχυντων πράξεων του. Η πρόδοσή σ' αυτόν του χαρκτηρισμού του "Νονού" σκοπούσε να απεικονήσει εγκληματικό στοιχείο με μέσα να συγκαλύψει την υποχθόνια δράση του. Αντίθετα με την υπόθεση *Constantinides* (ανωτέρω) το δυσφημιστικό κείμενο δημοσιεύτηκε σε εφημερίδα με κυκλοφορία 4.500 φύλλων και όχι σε ένα άτομο όπως ήταν η περίπτωση σε εκείνη την υπόθεση.

10 Η υπόσταση του ανθρώπου είναι συνυφασμένη με την υπόληψη του στην κοινωνία. Προσβολή της υπόληψης συντελεί στον κοινωνικό εξοστρακισμό και συγχρόνως αποτελεί δοκιμασία για τα αισθήματα του ανθρώπου: Η αποζημίωση είναι το μέσο που παρέχει ο νόμος για την αποκατάσταση του δυσφημισθέντα.

15 Κρίνουμε ότι δεν έχει θεμελιωθεί λόγος που να δικαιολογεί την παρέμβαση μας προς ανατροπή της εφεισβαλλόμενης απόφασης.

Η έφεση απορρίπτεται με έξοδα.